

อาเซียนกับการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

นางสาวนันทวัน หสตั้งไทรแก้ว
นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ
กลุ่มงานข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ

บทนำ

ภูมิภาคอาเซียนถือเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ภูมิภาคนี้มีการรวมกันที่เกิดจากบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ประกอบด้วย ๓ เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) ซึ่งมีด้านที่เน้นถึงความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) โดยมีสาระสำคัญ คือ การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเขตเมือง การประสานนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูล ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

Photo credit : Asean thai.net

อาเซียนประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมนานับประการ ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องร่วมมือกันแก้ไข ทั้งเรื่อง การจัดการน้ำ อากาศ มลพิษ การตัดไม้ทำลายป่า ความเสื่อมโทรมของที่ดิน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เคมีภัณฑ์และของเสีย โดยประเทศสมาชิกอาเซียนจะร่วมกันดำเนินการตามพันธสัญญาอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ตลอดจนผลจากการ

ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Rio+20) รวมถึงกระตุ้นให้มีความพยายามอย่างจริงจังที่จะปกป้อง อนุรักษ์และใช้ความหลากหลายทางชีวภาพของอาเซียนอย่างยั่งยืน

ข้อตกลงต่างๆของประเทศสมาชิก

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของโลก แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรกับการพัฒนาเศรษฐกิจของโลก ทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศหลายพื้นที่เสื่อมโทรมลง ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นมิติหนึ่งของความร่วมมือในอาเซียน ภายหลังการก่อตั้งอาเซียนในปีพ.ศ. ๒๕๑๐ ประเทศไทย และประเทศสมาชิกอาเซียนมีพัฒนาการในการจัดทำความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๒๐ โครงการอนุภูมิภาคด้านสิ่งแวดล้อม (ASEAN Sub regional Environment Programme: ASEP I) จนกระทั่งปี ๒๕๔๘ มีการจัดตั้งศูนย์อาเซียนว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (ASEAN Centre for Biodiversity) ระหว่างประเทศสมาชิก ตลอดจนสนับสนุนประเทศสมาชิกอาเซียนในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ภายหลังจากที่ประเทศสมาชิกได้จัดตั้งความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศในภูมิภาคได้จัดทำข้อตกลงต่างๆร่วมกัน เช่น แถลงการณ์การร่วมอาเซียนฯ จำนวน ๒ ฉบับ ได้แก่ แถลงการณ์ร่วมอาเซียนว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสำหรับการประชุม United Nations Climate Action Summit 2019 และ แถลงการณ์ร่วมอาเซียนสำหรับการประชุมภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมัยที่ ๒๕

ล่าสุด ได้มีการจัดทำความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน (ASEAN Agreement on Trans boundary Haze Pollution) คือความตกลงทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีการลงนามในปี ๒๕๔๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดมลพิษหมอกควันในอาเซียน ซึ่งในมาตรา ๔ มีข้อบังคับทั่วไปที่ระบุให้ประเทศภาคีต้องมีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของข้อตกลงดังกล่าว ที่สำคัญคือ

๑) ร่วมมือในการพัฒนาและดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันและติดตามตรวจสอบมลพิษจากหมอกควันข้ามแดนที่เป็นที่เปื้อนผลมาจากไฟบนพื้นดินหรือไฟป่า และควรดำเนินการให้ลดลง ควบคุมแหล่งกำเนิดไฟ พัฒนาระบบการติดตาม ตรวจสอบ การวิเคราะห์และระบบเตือนภัยล่วงหน้า การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีสารสนเทศและจัดให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๒) หากมลพิษจากหมอกควันข้ามแดนมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ภาคี และประเทศที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบจากมลพิษหมอกควันข้ามแดนนั้น ประเทศภาคีต้นเหตุต้องตอบสนองอย่างทันท่วงที โดยตระหนักถึงการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิกอาเซียน

การเพิ่มขึ้นของประชากรและการพัฒนาเศรษฐกิจของอาเซียนทำให้แต่ละประเทศต้องเผชิญกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงที่ผ่านมาทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในหลายพื้นที่ของประเทศสมาชิกเสื่อมโทรมลง การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศที่เป็นประเด็นสำคัญและได้รับความ

สนใจจากรัฐบาลอาเซียนหลายประเทศในปัจจุบันคือ วิกฤตขยะพลาสติก โดยเฉพาะปัญหาการลักลอบนำเข้าขยะผิดกฎหมาย ซึ่งขยะส่วนใหญ่เป็นขยะพลาสติกคุณภาพต่ำยากต่อการรีไซเคิล และขยะบางส่วนยังเป็นขยะมีพิษด้วย ซึ่งนอกจากสร้างมลพิษทางสิ่งแวดล้อมชั้นร้ายแรงแล้ว ยังก่อให้เกิดธุรกิจรับจ้างรีไซเคิลผิดกฎหมายอย่างไรก็ตาม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิกจะมุ่งเน้นไปในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม และหากพิจารณารายประเทศแต่ละประเทศมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๑. มาเลเซีย

มาเลเซียให้ความสำคัญในการจัดการขยะพลาสติก โดยเฉพาะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง ที่ผ่านมามาเลเซียประกาศแผนการลดการใช้พลาสติกแบบใช้แล้วทิ้งทั้งหมดภายในปี ๒๕๗๓ หรืออีก ๙ ปีข้างหน้า ซึ่งนับเป็นหนึ่งในประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีเป้าหมายในการจัดการวิกฤตขยะพลาสติกอย่างจริงจัง รัฐบาลมีการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนถึงผลเสียของการใช้หลอดพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีมาตรการที่เข้มงวดกับภาคธุรกิจด้วยเช่นเดียวกัน หากผู้ประกอบการฝ่าฝืนใช้หลอดพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้งอาจถูกพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจได้ โดยรัฐบาลยกเว้นให้ในกรณีจำเป็นต้องให้บริการผู้มีความจำเป็นทางกายภาพที่ต้องใช้หลอดพลาสติกในชีวิตประจำวันเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนพลังงานทางเลือกโดยตั้งเป้าพัฒนาประเทศสู่การเป็น “go green Malaysia” แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก. พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๗๙

๒. ไทย

รัฐบาลไทยกำหนดให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติ โดยตั้งเป้าหมายลดขยะทะเลให้ได้อย่างน้อยร้อยละ ๕๐ ภายในปี ๒๕๗๐ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดโครงการสำคัญต่าง ๆ อาทิ การจัดการเก็บขยะตกค้างในระบบนิเวศที่สำคัญ การออกมาตรการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยและสำรวจข้อมูลขยะทะเลทั้งในด้านสาเหตุและผลกระทบ การจัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลขยะทะเลตามมาตรฐานสากลเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการ รวมถึงการดำเนินงานเชิงรุก เช่น โครงการเก็บขยะชายหาดสากล และโครงการชายหาดปลอดบุหรี่ เป็นต้น

ประเทศไทยวางแผนขับเคลื่อนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความคุ้มค่ามากขึ้น ในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวอันดับต้น ๆ ของโลกมาตลอด รวมถึงการจัดตั้งเครือข่ายส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนแห่งประเทศไทย (Thai SCP Network)

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงปัญหาหมอกควันข้ามแดนซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี กระทั่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้หารือกับประเทศสมาชิกประกอบด้วย ลาว กัมพูชา และเมียนมา เพื่อเตรียมการรับมือปัญหาหมอกควันข้ามแดนในอนุภูมิภาคแม่โขง ที่จะเกิดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมถึงเมษายนปี ๒๕๖๔ ด้วย

๓. อินโดนีเซีย

อินโดนีเซียมีมาตรการสิ่งแวดล้อมในลักษณะองค์รวม โดยรัฐบาลเริ่มดำเนินโครงการนำร่องก่อนเพื่อเป็นตัวอย่างให้ภาคส่วนอื่นนำไปปฏิบัติ อาทิ โครงการสำนักงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-office) ซึ่งเป็นแนวคิดที่อินโดนีเซียได้รับมาจากองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) ซึ่งริเริ่มแนวคิดเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมสำนักงานที่เป็นมิตรในอังกฤษ ทำให้ Green Office หรือ Eco-office ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยหลังจากที่รัฐบาลอินโดนีเซียเริ่มทำสำนักงานของภาครัฐให้มีกระบวนการทำงานที่ไม่

ก่อให้เกิดมลพิษหรือทำลายสิ่งแวดล้อมแล้ว จะมีการขยายการขับเคลื่อนมาตรการไปสู่ภาคธุรกิจด้วย เช่น การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน รวมไปถึงการท่องเที่ยวซึ่งเริ่มมีปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวล้นทะลัก และนำมาสู่ปัญหาขยะที่มาจากอาหารจำนวนมาก และสุดท้ายคือ การสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยจะเริ่มตั้งแต่ระบบการศึกษาที่ปลูกฝังความเป็น “Eco” สู่การปฏิบัติด้วย

๔. เวียดนาม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเวียดนาม คือ มลพิษ ขณะนี้กรมการขนส่งกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยงานหลักกำลังพิจารณา ๒ ทางเลือกในการลดจำนวนรถส่วนตัว ทางเลือกแรกใช้วิธีจำกัดจำนวนรถจักรยานยนต์ในเขตเมืองและห้ามสัญจรภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาวิทยาศาสตร์และพัฒนากการขนส่ง กระทรวงคมนาคม ในการระงับการออกใบอนุญาตให้กับรถจักรยานยนต์ใหม่ และอีกทางเลือกหนึ่งคือมาตรการทางภาษี โดยจะมีการเก็บค่าธรรมเนียมยานพาหนะที่วิ่งเข้าตัวเมืองชั้นใน ทั้งสองแผนจะถูกส่งต่อไปยังคณะกรรมการประชาชน และสมานิติบัญญัติกรุงฮานอยหลังจากนี้ ส่วนในเมืองฮาลอง สาเหตุหลักมาจากการทำเหมืองถ่านหินและโรงงานไฟฟ้า การขนถ่ายถ่านหินกำลังทำให้ฮาลองเบย์ สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นมรดกโลกในจังหวัดกว๋างบิ่งห์ (Quang Ninh) กลายเป็นหายนะด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ เรือนำเที่ยวหลายร้อยลำที่ออกให้บริการ ซึ่งขาดระบบจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม ทำให้ฮาลองเบย์เต็มไปด้วยขยะและน้ำเน่าเสีย ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลเวียดนามยังไม่มีมาตรการในการแก้ปัญหาดังกล่าว

๕. ฟิลิปปินส์

หนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมสำคัญของฟิลิปปินส์ คือการตัดไม้ทำลายป่า ประเทศฟิลิปปินส์ตลอดศตวรรษที่ ๒๐ ที่ผ่านมา พื้นที่ป่าในฟิลิปปินส์ลดลงจากร้อยละ ๗๐ เป็นร้อยละ ๒๐ โดยจากช่วงปี ๒๔๗๗ ถึงปี ๒๕๓๑ มีการประเมินว่ามีการตัดไม้ทำลายป่าไปถึงกว่า ๖๐ ล้านไร่ ปัจจุบันฟิลิปปินส์จัดการปัญหาดังกล่าวด้วยการเตรียมผ่านกฎหมายให้นักเรียนและนักศึกษาปลูกต้นไม้ให้ได้คนละ ๑๐ ต้นก่อนจบการศึกษา โดยร่างพระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติมรดกจากการสำเร็จการศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม (Graduation Legacy For the Environment Act)” ซึ่งได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎรและขณะนี้ถูกส่งไปยังวุฒิสภาฟิลิปปินส์เพื่อพิจารณาต่อไป ผู้เสนอร่างกฎหมายดังกล่าวเห็นว่าเป็นโอกาสสำหรับเยาวชนฟิลิปปินส์ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยนายแกรี อเลจาโน (Gary Alejano) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฟิลิปปินส์ หัวหน้าคณะร่างกฎหมายคาดการณ์ว่า หากมีการผ่านกฎหมายดังกล่าวในช่วงอายุคน ๑ คน จะมีต้นไม้ที่ปลูกเพิ่มขึ้นมากถึง ๕๒๕ ล้านต้นจากนักเรียนมากกว่า ๑๒ ล้านคน ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา กว่า ๕ ล้านต้น จากโรงเรียนมัธยม และกว่า ๕ แสนต้นจากนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเฉลี่ยแล้วจะมีต้นไม้ใหม่เพิ่มกว่า ๑๗๕ ล้านต้นต่อปี

สำหรับพื้นที่ปลูกต้นไม้ตามกฎหมายมีการกำหนดให้ปลูกในพื้นที่ป่าโกงกาง ป่าที่เหลือน้อยอยู่เขตคุ้มครอง เขตทหาร เขตเหมืองร้าง และชุมชนเมือง ส่วนพันธุ์ต้นไม้ที่จะปลูกต้องเหมาะกับทำเล ภูมิอากาศ ภูมิประเทศแต่ละพื้นที่ และจะต้องเลือกปลูกต้นไม้พื้นเมืองด้วย โดยจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากรัฐบาลเข้ามาช่วยในการอนุบาลต้นกล้า การระบุพื้นที่เพาะปลูก รวมถึงการประเมินและการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคต่างๆ

๖. เมียนมา

เมียนมาเป็นหนึ่งในประเทศที่ตัดไม้ทำลายป่ามากที่สุดในโลก องค์กรพัฒนาแห่งชาติลาหู่ (Lahu National Development Organisation-LNDO) ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมในรัฐฉาน ให้ข้อมูลว่า เหตุการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นทางภาคตะวันออกของรัฐฉาน เป็นผลพวงโดยตรงจากการตัดไม้ทำลายป่า โดยปราศจากการควบคุมและการทำสวนยางพาราบนภูเขาเขตชนบทในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง เมียนมาได้สูญเสียพื้นที่ป่าไปมากกว่า ๓.๒๕ ล้านไร่จากที่เคยมีพื้นที่ป่าร้อยละ ๕๐ โดยเฉพาะจากการค้าไม้กับจีน อย่างไรก็ตาม การค้าไม้ระหว่างรัฐกะฉิ่นของเมียนมาและมณฑลยูนนานของจีนมีมูลค่ามากถึงหลายร้อยล้านดอลลาร์ต่อปี ซึ่งมาจากการจัดส่งไม้ให้แก่อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ของจีน เพื่อทำเฟอร์นิเจอร์ สำหรับทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ โดยการจัดการปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าของเมียนมา เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน ๒๕๕๗ ทางกรมเมียนมาออกกฎหมายห้ามส่งออกไม้ และมีคำสั่งระบุว่าไม้ทุกชนิดสามารถออกจากประเทศเฉพาะที่ทำเรือนครย่างกุ้งเท่านั้น

๗. ลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีรายได้เข้าประเทศจากทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าไม้และแร่ธาตุ เช่น ทองคำ ทองแดง และแร่บ็อกไซต์ ซึ่งเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตอลูมิเนียม รวมถึงการก่อสร้างเขื่อนหลายแห่งที่ผลิตไฟฟ้าพลังน้ำส่งไปขายประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมของลาวมาจากการลักลอบค้าไม้ผิดกฎหมายที่เพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่เพียงแต่ลาว เมียนมาและกัมพูชาที่พบปัญหาการลักลอบค้าไม้ผิดกฎหมายในแนวชายแดนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ปัญหาการลักลอบค้าไม้ผิดกฎหมายไม่ใช่เพียงสาเหตุเดียวที่ทำให้ป่าไม้ในลาวลดลง แต่ยังมีสาเหตุอื่นๆ อย่างการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในบริเวณพื้นที่กว่า ๑๒๕,๐๐๐ ไร่ การที่ตัดไม้เพื่อก่อสร้างเขื่อนต่างๆ รวมถึงการตัดไม้เกินโควตาในเขตสัมปทานป่าไม้คิดเป็นปริมาตรรวมกันอีกมากกว่า ๑ ล้านลูกบาศก์เมตรในแต่ละปี ก็นับเป็นสาเหตุที่สำคัญเช่นกัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้นโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ของลาวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก รัฐบาลลาวตระหนักถึงปัญหาเรื่องการเติบโตทางเศรษฐกิจที่แลกด้วยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และพยายามวางนโยบายอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า ตามลำดับ โดยมีการออกมาตรการที่เป็นรูปธรรมได้แก่การจัดสรรเขตการจัดการป่าใหม่ในแขวงอัตปือซึ่งกินพื้นที่ป่ากว่า ๔.๗ ล้านไร่ เพื่อให้หน่วยงานด้านการอนุรักษ์รวมทั้งการพยายามฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมในอีกหลายพื้นที่ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ลาวก็ยังไม่สามารถทำตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากรัฐบาลยังคงให้สัมปทานเหมืองแร่และยังมีการสร้างเขื่อนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งการขยายการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมพลังงานไฟฟ้า ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจลาวขยายตัว

๘. กัมพูชา

ประเทศกัมพูชา กำลังประสบปัญหาหมอกควันอย่างหนัก โดยองค์การอนามัยโลกเผยว่ามีประชากรชาวกัมพูชาจำนวนกว่า ๗,๐๐๐ คนต่อปี เสียชีวิตจากปัญหาหมอกควันทางอากาศ สอดคล้องกับค่าดัชนีประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Performance Index : EPI) ประจำปี ๒๐๒๐ จัดอันดับให้กัมพูชาเป็นประเทศที่มีคุณภาพอากาศอยู่ในอันดับที่ ๑๓๙ จาก ๑๘๐ ประเทศ เป็นผลจากการจราจรที่ติดขัด หมอกฝุ่นควันจากการก่อสร้าง และการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงชีวภาพ เป็นต้นเหตุหลักของการก่อมลพิษในอากาศ แม้วากัมพูชาจะไม่ใช่ประเทศอุตสาหกรรม แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน ทำให้มีการก่อสร้างอาคารสูงและถนนใหม่จำนวนมาก ก่อให้เกิดหมอกฝุ่นควันจากการก่อสร้างปกคลุมพื้นที่โดยรอบ

รวมถึงการนำเข้ารถยนต์จากต่างประเทศก็เพิ่มสูงขึ้น ทำให้การจราจรติดขัดและมลภาวะบนท้องถนน นอกจากนี้ ควันไฟจากการประกอบอาหารริมทางจำนวนมากทำให้เกิดละอองจากเถาถ่านแพร่กระจายไปในอากาศ ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคทางเดินหายใจอีกด้วย

ที่ผ่านมาภาครัฐได้วางแผนจะแก้ไขปัญหาด้วยการยกระดับการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม และพิจารณาห้ามการนำเข้ารถยนต์ที่มีอายุมากกว่า ๒ ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตาม แผนดังกล่าวยังไม่สามารถทำได้จริงในทางปฏิบัติเนื่องจากกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของกัมพูชา ทำให้ปัญหามลพิษในกัมพูชาในปัจจุบันยังไม่ได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากค่าดัชนีประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อมของกัมพูชาในปี ๒๕๖๓ ซึ่งจัดอันดับให้กัมพูชาเป็นประเทศที่มีคุณภาพอากาศแย่งมาอยู่ในอันดับที่ ๑๓๙

๙. สิงคโปร์

รัฐบาลสิงคโปร์ประกาศแผนการที่จะลดการใช้ทรัพยากรที่สิ้นเปลืองและเน้นมาตรการเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงการรักษาสีสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนายั่งยืนของภาครัฐฯ ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ โดยการออกมาตรการในการจัดการขยะ โดยเฉพาะขยะอิเล็กทรอนิกส์ (E-waste) และขยะจากที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากที่สุด โดยในสิงคโปร์นั้น มีขยะอิเล็กทรอนิกส์ เกิดขึ้นมากกว่า ๖ หมื่นตันต่อปี

รัฐบาลลดปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ (E-waste) ผ่านโครงการระดับชาติ ที่เรียกว่า “ReCYCLE” โดยความร่วมมือของการไปรษณีย์สิงคโปร์ (Singapore Post : SingPost) และบริษัทสิงคโปร์ เทเลคอมมูนิเคชันส์ หรือ Singtel บริษัทด้านโทรคมนาคมของสิงคโปร์ที่สนับสนุนโครงการรีไซเคิลดังกล่าว โดยเปิดให้ประชาชนสามารถส่งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ต้องการแล้วมาทางไปรษณีย์ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ประชาชนยังสามารถไปรับซองจดหมายสำหรับใส่ขยะอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งรีไซเคิลได้จากที่ทำการไปรษณีย์กว่า ๕๗ แห่งทั่วประเทศ จากร้านค้าและร้านตัวแทนจำหน่ายของ Singtel กว่า ๕๘ แห่ง เพื่อใส่ขยะอิเล็กทรอนิกส์ส่งได้ทุกตู้ไปรษณีย์การจัดการขยะบรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้ รัฐบาลจะออกมาตรการให้บริษัทแต่ละแห่งเปิดเผยข้อมูลการบรรจุหีบห่อ โดยจะต้องแจ้งประเภท และปริมาณของบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ รวมถึงแผนการในการลดการใช้บรรจุภัณฑ์ ซึ่งจะมีป้ายที่แสดงถึงการลดปริมาณขยะบนบรรจุภัณฑ์ โดยโครงการดังกล่าวจะบังคับใช้ภายในปี ๒๕๖๔ นี้

๑๐. บรูไน

สำหรับบรูไน การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเป็น ๑ ใน ๘ ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาประเทศในระยะยาวที่ชื่อว่า Wawasan Brunei 2035 หรือวิสัยทัศน์บรูไน พ.ศ. ๒๕๗๘ โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน รัฐบาลวางนโยบาย Kenali Negara Kitani (KNK) หรือโครงการรู้จักประเทศของคุณ (Know Your Country Programme) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสภาพแวดล้อม และสร้างจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เช่น หัวใจแห่งบอร์เนียว (Heart of Borneo initiative : HOB) ซึ่งเป็นโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของบรูไนที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปี ๒๕๕๐ โครงการดังกล่าวมีเป้าหมายในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าบนเกาะบอร์เนียว ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าดิบชื้นขนาดใหญ่แห่งสุดท้ายที่เหลืออยู่ของเอเชีย ซึ่งมีพื้นที่มากกว่า ๒๒๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ในโลกว่าร้อยละ ๖ รวมถึงเป็นแหล่งอาศัยของกลุ่มคนพื้นเมืองกว่าสามล้านคนอีกด้วย

นอกจากมาตรการทางกฎหมายแล้ว บรูไนยังออกมาตรการเชิงรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านมาตรการที่เป็นรูปธรรม อาทิ การรณรงค์ปิดไฟเพื่อโลก (Earth Hour) เป็นประจำทุกปี การรณรงค์ให้ห้างร้านและห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ งดใช้ถุงพลาสติกในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ปริมาณขยะจะเพิ่มสูงขึ้นจากปริมาณการจับจ่ายใช้สอยของประชาชนที่เพิ่มขึ้น โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนมีนาคมในปี ๒๕๕๔

บทบาทของไทย

๑) การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ ๑๕ (15th ASEAN Ministerial Meeting on the Environment)

Credit photo : thaigov.go.th

นายวราวุธ ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนไทย เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ ๑๕ (15th ASEAN Ministerial Meeting on the Environment) และการประชุมที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๒ ณ เมืองเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมหารือในประเด็นความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์อาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๖๘ และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยมีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ ณ บริเวณหน้านครวัด ภายใต้หัวข้อ “Together to Support ASEAN Green Initiatives” ประเทศไทยส่งเสริมและสนับสนุนการรีไซเคิล และ Up Cycling เป็นผู้ริเริ่มการแก้ไขปัญหาขยะทะเลในอาเซียน

๒) การประชุมรัฐภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมัยที่ ๒๕ (COP 25)

ประเทศไทยเน้นการส่งเสริมบทบาทของภาคป่าไม้และพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม การกำหนดแนวทางและกลไกความร่วมมือเกี่ยวกับกลไกตลาดที่ต้องมีความยืดหยุ่นและไม่เป็นภาระเกินจำเป็นพร้อมให้มีการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ การวิจัย การเงิน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และเสริมสร้างขีดความสามารถในภาคเกษตร การสนับสนุนทางการเงินแก่ประเทศกำลังพัฒนาสนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีภายใต้กรอบอนุสัญญาฯ และความตกลงปารีส ให้มีการยกระดับศักยภาพของประเทศกำลังพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน

ประเทศไทยมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมทั้ง กฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม กฎหมายด้านผังเมือง และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้ ยังมีระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) ที่เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการพิจารณาเห็นชอบของหน่วยงานภาครัฐ

ต่อการอนุมัติโครงการพัฒนาที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อเนื่องถึงสุขภาพของประชาชน การใช้หลักวิชาการในการทำนาย หรือคาดการณ์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางบวกและทางลบของการดำเนินโครงการพัฒนา ที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อจะได้หาทางป้องกันผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นให้เกิดขึ้นให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถฟื้นคืนกลับมาได้อย่างมีประโยชน์ มีประสิทธิภาพสูงสุด และคุ้มค่าที่สุด

บทสรุป

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเป็นประชาคมที่มีสันติภาพ มีความมั่นคงและแข็งแกร่ง มีศักยภาพ มีความยั่งยืน และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและปลอดภัยของอาเซียน ซึ่งแผนงานประชาคมอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘ ทั้งสามด้าน ได้กำหนดมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในมาตรการสำคัญในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนต่อไป อาเซียนควรมีการเติบโตสีเขียว และควรมีการพัฒนารูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ร่วม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความมุ่งมั่นในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เน้นการวางแผนระยะยาว การปฏิรูปเศรษฐกิจที่กว้างขึ้น การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน การจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และการเสริมสร้างแนวทางระดับภูมิภาค และการสนับสนุนระหว่างประเทศ และในห้วงเวลาที่ผ่านมา ความร่วมมืออาเซียน ด้านสิ่งแวดล้อมค่อย ๆ พัฒนาและขยายขอบเขตจากความร่วมมือในระดับภูมิภาค ออกไปสู่ภูมิภาคและในระดับโลก ปรากฏเป็นความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาและขยายขอบเขตความร่วมมือต่อไปมีเรื่อย ๆ ในท้ายที่สุดก็จะก่อให้เกิด “สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน” ได้อย่างแท้จริง และไม่เพียงแต่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของอาเซียนเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของประชาคมโลกด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมประชาสัมพันธ์. ๒๕๖๒. อาเซียนกับความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก http://www.aseanailnet/ewt_news.php?nid=7237&filename=index

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. ๒๕๖๐. สิงคโปร์เน้นมาตรการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม. สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก http://www.ditp.go.th/contents_attach/71783/171783.pdf

โสภรัตน์ จารุสมบัติ. ๒๕๔๖. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ : คบไฟ.

เชาว์วัฒน์ มูลภักดี. ๒๕๕๗. การรักษาสมดุลในการพัฒนาของลาว. สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/566593>

เสกสรร อานันทศิริเกียรติ. ๒๕๕๘. อาเซียนก้าวใหม่ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม : บรูไน. สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก <http://tic.car.chula.ac.th/tic-news/item/36469-2015-01-27-01-29-20>

สุนทรตรา จันทบุรี. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์. ๒๕๕๙. สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก <http://www.aseanhai.net>

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์. ๒๕๕๙. วิสัยทัศน์บรูไน พ.ศ. ๒๕๗๘. สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก <http://www.aseanhai.net>

นางสาวอรพรรณ แซ่เอี้ยว. (๒๕๖๐). *ความร่วมมืออาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้แผนงานประชาคมอาเซียน พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๘*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก <https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=328&Type=1>

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2562). การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ ๑๕ (15th ASEAN Ministerial Meeting on the Environment: 15th AMME). สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/23767>

ภาษาอังกฤษ

Asia's Environmental Problems: Common Features, and Possible Solutions, in Zhang, Y., F. Kimura and S. Oum (eds.), *Moving Toward a New Development Model for East Asia- The Role of Domestic Policy and Regional Cooperation*. ERIA Research Project Report 2011-10, Jakarta: ERIA. pp.55-120

Association of Southeast asian nation. (2018, February 27). *Roadmap on ASEAN Cooperation Towards Transboundary Haze Pollution Control with Means of Implementation*. Retrieved on February 12, 2021 from https://asean.org/?static_post=roadmap-asean-cooperation-towards-transboundary-haze-pollution-control-means-implementation

Environment Division of the ASEAN Secretariat. 2019. About ASEAN and the Environment. Retrieved on February 5, 2021 from <https://environment.asean.org/>

The ASEAN Secretariat. 2019. ASEAN Ministerial Meeting of the Environment. Retrieved on February 2, 2021 from <https://asean.org/asean-socio-cultural/aseab-ministerial-meeting-on-environment-amme/>

The ASEAN Secretariat. (n.d.). *Haze action online*. Retrieved on February 13, 2021 from Haze action online: <http://haze.asean.org/>